

uprava kupila to poslopje, ki ni za drugo, kakor da se do tal podere in znova sezida. (Prav res!) Če že prostori višje gimnazije nikakor niso vzgledni in ne uga-jajo zahtevam, katere javno zdravstvo in pa znanost za-hteva od šolske sobe (Čujte! Čujte!), morajo se pa pro-stori nižje gimnazije imenovati prava sramota. (Odo-branje.) Otroci so v nezdravih sobah, ki so podobne ječam, pa ne novejšega, temveč predpotopnega časa. Sobe v pritličju so mokre, da so morali vse fizikalčne apa-rate in prirodoznanske zbirke prenesti v prvo nadstropje, da se popolnoma ne pokvarijo. Sobe v prvem nadstropju so pa suhe, ali so tako temne, da so otroci v nevarnosti, da ne oslepe. Sicer so pa te sobe premajhne in nimajo one prostornosti, ki je predpisana.

Po predpisih se zahteva, da je vsaka soba vsaj $4\frac{1}{2}$ metra visoka in da je za vsacega učenca 1 kvadratni meter prostora in $5\frac{1}{2}$ kubičnega metra zraka. Sobe, o katerih tukaj govorim, so pa 3·25 do 3·9 metrov visoke, v I. razredu ima eden učenec le 3·90 m. prostora zrač-nega prostora je pa 3—5·18 kubičnih m. Taki prostori so gotovo škodljivi zdravju in prepričan sem, da bi že davno bili odredili, naj se premesti, ko bi bilo kako za-sebno učilišče. Posebno po zimi so take sobe nezdrave, ko so izhlapljenja večja in se sobe ne morejo prezračevati mej učenjem. Ta stvar se je bila sprožila že v kranjskem deželnem zboru v obliki interpelacije. Gospod vladni zastopnik je priznal, da se je deželni šolski svet že večkrat posvetoval o teh nepravilnostih in bode gledal, da se odpravijo. Največ je pa zavisno od visoke učne uprave, katera ima seveda končno odločitev.

Visoko učno upravo bi torej nujno prosil, da prej ko mogoče odpomore tem nepravilnostim in preskrbi za novo nižjo gimnazijo v Ljubljani prostore, ki bodo ustrezali vsem zahtevam zdravstva in znanosti. Jako bi prosil, da ne odlašajo z grajenjem novega gimnazijskega poslopja. Če visoka učna uprava zahteva dodatni kredit 25.000 gld. za grajenje poslopja za ljudsko in meščansko šolo v Trstu in 28.000 gld. za grajenje moškega in ženskega učitelj-išča v Galiciji, ni nobenega izgovora, da ne bi mogla za-htevatati takega kredita za gimnazijsko poslopje v Ljubljani.

Omeniti pa moram še neko drugo posledico odprave kranjske gimnazije, ki se tiče bolj duševne nego telesne blaginje naših otrok, o kateri sem baš govoril. Omenil sem že, da se je z osnovo nove gimnazije v Ljubljani tamošnji višji gimnaziji število učencev pomanjšalo, da pa po odpravi kranjske gimnazije število učencev vedno narašča, tako da obe ljubljanski gimnaziji več ne za-doščate.

Kaj je pa posledica tega množenja učencev? Da se učenci, ker jih je preveč, izredno strogo klasifikujejo, da se pri vsprejemu stavijo jako velike zahteve in se tako od študij odstranijo mnogi mladenčiči, od katerih bi bilo še mnogo pričakovati in bi kedaj bili v čast družbi in znanosti.

Znano je, da se pri nekaterih mladih ljudeh duh poprej razvije, nego pri drugih. To je nepravilnost, kateri

bi se s tem odpomoglo, da se obnovi nova gimnazija v Kranju, za katero že imajo jako primerno poslopje. Ob-novljenje kranjske gimnazije bi ne zahtevalo od držav-nega zaklada takih žrtev, kakor jih je osnova nižje gim-nazije v Ljubljani.

Pa še nekega drugega zavoda se moram spomniti, ki je tudi največje važnosti za slovansko prebivalstvo, to je nižja gimnazija v Pazinu. Mi smo že v prejšnjem za-sedanju opozorili na to, da bi bilo pravično in potrebno, da se za hrvatsko in slovensko prebivalstvo v Istri osnuje edna srednja šola.

Gospoda moja! Nedavno smo slišali iz ust gospoda ministerskega predsednika, ki je odgovarjal na interpe-lacijo poslanca Spinčiča, da v Istri nemščina ni v deželi navadni jezik, in vendar je v Istri za tamošnje nemško prebivalstvo, največ uradniške rodbine v Pulji, nemška gimnazija.

Italijansko prebivalstvo ima svojo lastno gimnazijo v Kopru, če tudi so Italijani le manjšina prebivalstva isterskega. Mari bi ne bilo umestno in pravično, da se za 180.000 Hrvatov in Slovencev osnuje posebna srednja šola, in sicer v Pazinu, kjer je že bila cela gimnazija, pa se je premestila v Puljo. (Prav res! na desnici.)

Jaz bi to zadevo zopet priporočal Vaši naklonje-nosti, visoko učno upravo pa prosil, da obnovi nižjo gimnazijo v Pazinu s hrvatskim in nižjo gimnazijo v Kranju s slovenskim učnim jezikom, kajti sedaj se kaže, da se Slovanom meri z drugo mero, nego Nemcem. (Tako je! na desnici.)

Nemški jezikovni otok v Kočevju, ki ima 15.000 duš, ima lastno gimnazijo. Mi Kočevcem te šole ne za-vidamo, prav privoščimo jim jo, če tudi je domačinci posebno zelo ne obiskujejo. Prosim pa, dajte vendar 180.000 slovanskim prebivalcem v Istri svoj zavod, po-vrnite kranjsko gimnazijo lepi Gorenjski, ki ima 100.000 prebivalcev, štiri mesta, več znamenitih trgov in jako mnogo vasij, katere prebivalstvo glede inteligence pre-kaša marsikatero drugo.

Zatorej prosim še edenkrat visoko vlado, da obnovi nižjo gimnazijo v Kranju. Koristi ne bode imela le de-žela kranjska, temveč tudi visoka državna uprava. V vseh panogah javne službe je tudi pomanjkanje sil, to pomanjkanje se bode še bolj čutilo, če se bodo odprav-ljali in omejevali zavodi, kakor pri nas.

Jaz končam s tem in prosim Njega ekselenco, da nam pri priložnosti pove, kako misli visoka učna uprava o vprašanih, katere sem omenil. (Odobranje in plo-skanje na desnici. — Govorniku od mnogih stranij če-stitajo.)

Politični pregled.

Domače dežele.

V seji dne 13. t. m. državnega zbora je prišlo na vrsto posvetovanje o ljudskih šolah. Pred razpravo je storil obljubo novoizvoljeni isterski poslanec dr. Laginja

in so se prebrale zbornici došle peticije. Dr. Ferjančič je poročal v imenu imunitetnega odseka o prošnji c. kr. mestnega deleg. Praškega sodišča, da bi se smelo kazensko postopati proti poslancu Sokolu zaradi prestopka § 8. tiskovnega zakona (o kolportaži). Na predlog odseka se ne usliši prošnja sodišča. Tedaj se začne specijalna razprava o predmetu, ki je na dnevnem redu. Prvi govornik je dr. Kraus. Ta polemizuje proti poslancu Kohlerju, ki je zahteval versko šolo. Zagovarja sedanjo ljudsko šolo ter pravi, da je ta šola delo nemškega uma, ter da jo bodo Nemci branili do skrajnosti. Je sicer sem ter tje pomanjkljiva, n. pr. v njej se še vedno mučijo otroci z nepotrebnim učenjem na pamet, tudi poduk na učiteljskih je še nekoliko pomanjkljiv.

Ali vzroki glede razvajanosti otrok ne tiče v tem, ker ni šola verska, ampak ker se pokvarijo doma v domači hiši, kjer je odgoja vsled pijančevanja in drugih nemoralnih odnošajev pomanjkljiva. Pri poučevanju veronauka se preveč gleda na poučevanje dogmov. Govornik bere neke odlomke iz časopisa „Die Familie“, ki je namenjen tudi šolski mladini, v katerih se napada avtoriteta države. Katoličani so razdeljeni danes v dva tabora. V prvem se znajde večina katoličanov, ki hočejo živeti s cerkvijo v miru, a se držijo tudi načela: dajte državi kar je državnega; v drugem taboru se nahaja sicer manjše število katoličanov, ki so pa nemirni ter se v zadnjem času poslužujejo antisemitizma, da z njegovo pomočjo širijo sovraštvo med veroizpovedanji. Antisemitizem se je začel gojiti že okoli 1870. leta, ali takrat je bil nekoliko opravičen, kajti naperjen je bil proti velikemu kapitalu, ki je žugal podjarmiti vso malo trgovino in obrt, ali danes se upotrebuje antisemitizem za vse drugačne namene.

Poslanec Kaiser pravi, da ne pride niti na misel mislečemu človeku biti nasprotnikom ljudske šole, kajti prihodnost je odvisna od telesnega in duševnega razvoja mladine. Vedno rastoča konkurenčna borba zahteva tudi višje izomike duha. Zraven razvijanja telesnih in duševnih sil se pa ne sme pozabiti na čustvovanje glede družine, glede splošne vzajemnosti in glede narodnostnega čuta in zavednosti. Govorec o stroških, katere prizadeva ljudska šola manjšim kmečkim občinam, pravi, da so ravno ti stroški krivi, ako se ljudstvo sem ter tje neprijazno vede proti ljudski šoli, po njegovem mnenju bi se morale ljudske šole vzdržavati iz deželnih sredstev. Gledati bi se moralo na to, da se mladino temeljito izuči v elementarnih predmetih, pouk iz zgodovine in naravoslovja bi se moral, ker je le polovičarsk, odstraniti iz ljudskih šol. Ko je hotel govornik antisemite zagovarjati proti napadam predgovornika, ga je opomnil podpredsednik Chlumecky, da ne spada to k stvari, o kateri se razpravlja, ker se pa ni hotel ozirati na to opominjanje ter je nadaljeval v tem smislu svoj govor, odzval mu je predsednik besedo.

Poslanec Radinsky govorec o razmerah češke šole, katero vzdržuje društvo Komensky v Favoritskem okraju

na Dunaji, pravi, da obsega ta šola 14 razredov ter da jo obiskuje 800 otrok. Pravična je torej zahteva, da bi jo vlada podpirala ter jej podelila pravico javnosti. Govornik je izrazil tudi željo, da bi se nastavljal češki propovednik v sv. Ane cerkvi.

Za njim je govoril poslanec Klun. Govornik pravi, da je že vendar čas, da se reši vprašanje glede verske šole ter vsakdo, ki mu je pri srci katoliška Avstrija, mora to potrebo vedno ponavljati. Preide potem k ljudskemu šolstvu v Trstu, kjer ondodni magistrat vedno prezira zahteve več tisoč Slovencev v tem pogledu. Ugovarja se sicer od neke strani, da ni v Trstu take šole treba, ker se nahaja v okolici dovolj slovenskih šol, ali kateri pametni človek zamore vendar zahtevati, da bi v mestu živeči Slovinci svoje otroke pošiljali v oddaljeno okolico v šolo. Še slabše se godi pa Koroškim Slovincem. Tam obstoji ena sama slovenska šola. V utrakvističnih (dvojezičnih) šolah je pa le malo učiteljev, ki so zmožni slovensčine. Enaka je tudi pri šolskih nadzornikih. Zato pa ne zadostuje, da gleda večna uprava na to, da se vzgoji na učiteljski v Celovci zadostno število učiteljev, ki bodo zmožni podučevati v slovenskem jeziku, ona mora tudi za to skrbeti, da bodo imenovani za šolske nadzornike take osebe, ki bodo zamogle opravljati v šolah, v katerih se slovenski podučuje, svoj posel tudi v slovenskem jeziku. Želje slovenskega prebivalstva na Koroškem glede slovenskega poduka v ljudskih šolah se vedno prezirajo. Občina sv. Jakob v Rožni Dolini tirja že dolgih 14 let slovenski poduk, ali zastoj, tako se godi tudi mnogim drugim občinam.

Govornik se pritožuje proti takemu postopanju od strani pristojnih oblasti. dočim se drugje drugače postopa, kakor n. pr. na Kranjskem, kjer se je odstavil nek šolski nadzornik samo zato, ker se mu je neopravičeno očitalo, da nazaduje v njegovem okraju nemški pouk.

Proti izjavam poslanca Schwegla, da ni res, da bi Gorenjci zahtevali obnovljenje Kranjske gimnazije ter da bi bilo bolje, da se osnuje v Kranji kaka trgovinska šola, ugovarja posl. Klun odločno ter sklene svoj govor z besedami, da se slovensko ljudstvo ne bode dalo živo pokopati.

Položaj. — Zadnje dni se je mnogo govorilo in pisalo o ministerskih premembah. Tudi o Gautsch-evem izstopu se je govorilo, ali vse te govorice bile so le navadne časnikarske kombinacije. Tudi se je govorilo, da so se sešli minulo nedeljo vsi udje poljskega kluba ter da so se pogovarjali o političnem položaju in na daljnem postopanju kluba, a tudi to je bilo izmišljeno.

Poljski klub je imel sicer sejo, a v njej se je posvetovalo o Plenerjevem predlogu glede olajšanja pridobninskega davka v nižjih razredih. Ta predlog je bil dne 24. t. m. na dnevnem redu državnega zboru. Načelnik poljskega kluba Jaworski je predlagal, da se ga vrne davčnemu odseku, da se o njem posvetuje ob enem, ko se bodo razpravljali drugi predlogi glede davčnih reform.

Pri glasovanju je pa ta predlog propal. Glasovali so zanj konservativci, Poljaki, Rusini in pa južni Tirolci. Obveljal je torej predlog, da se začne o tem predlogu specijalna debata.

Drugi dan se je pa stvar vse drugače zasukala. Poslanec Pattai je namreč rekel, da treba skrbeti, da si pridobi država na drugi strani dohodkov, ki bi ji odpali s to olajšavo, zato je predlagal povišanje pridobnine v viših razredih, namreč od 100 gld. naprej plačujočih. Ker bi bili pa na ta način najbolj prizadeti židje in pa sploh bogati obrtniki, ni bilo to levici všeč ter se je protivila temu predlogu. Na predlog grofa Friesa, da se Plenerjev predlog s Pattajevim vred vrne v zopetno pretresovanje davčnemu odseku, se je glasovalo po imenih ter je bil ta predlog tudi vzprejet, ker so zanj glasovali tudi nemški nacionalci, ter se nekateri Mladočehi zdržali glasovanja. To glasovanje pa pomeni, da ni levica še tako blizu vladanja, kakor se je nadejala, ter da se še danes ne more govoriti o zvezi Poljakov z levico.

Poročilo avstrijske delegacije izraža upanje, da se bode trajno odstranila nevarnost vojske, katere ne želi nihče, in da pozdravljajo vsi krogi cesarjevo željo, naj bi ponehale skrbi in bremena negotovega miru, pritrjuje obnovitvi trodržavne zveze, kakor tudi javni Kalnokyjevi izjavi o nesebičnosti avstrijske politike na vzhodu. Po tem poročilu soditi, bi bil sedanji položaj relativno povoljen. Kalnokyjeva politika se v njem pripoznava kot prava.

Minister Kalnoky je rekel v proračunskem odseku avstrijske delegacije, da se je izselilo iz Bosne in Hercegovine v zadnjih 8 letih 11.000 Mohamedancev. To se mu je zdelo potrebno povedati, ker so prinesli srbski listi pretirane vesti o izseljevanju Mohamedancev. Tako so neki listi poročali, da se je izselilo samo v tem letu 59.000 Mohamedancev. Drugi je pa celo pisal, da se jih je izselilo vseh skupaj do 600.000, dočim iznaša celo število Mohamedancev v teh deželah le 500.000.

Zbrani avstrijski škofje na Dunaji so izdali po sklepu svojih posvetovanj skupno pastirsko pismo, ki se naslanja v prvej vrsti na okrožnice papeža Leona XIII., posebno pa na ono, katero je poslal avstrijskim škofom. V njem pravijo škofje, da je njih dolžnost opozarjati vernike na znamenja časa. Ker se krščanski nazori o svetu vedno bolj umikajo nekrščanskim in se tako ruši temelj družini, državi in cerkvi, je treba, da se katoličani vzdramijo, da se oklenejo njene vere in njenih nauk. Ker bi pa pri tolikih nevarnostih in nasprotnikih posameznik malo opravil, potrebno je, da se katoličani družijo v društva, ki delujejo pod vodstvom škofov. Tudi katoliški shodi se priporočajo v tem pastirskem listu. Dalje se obračajo škofje do krščanskih staršev, da skrbe za to, da se vzgojujejo njih otroci v krščansko nravnem smislu in to tem bolj, ker ima cerkev po današnjih šolskih postavah avstrijskih premalo vpljiva na šolo. Tudi katoliško vseučilišče naj zahteva avstrijski katoličan. Podpirajo naj katoličani katoliške tiskarne. Glede de-

lavcev poudarja se v pastirskem listu, da cerkev vedno na nje misli in zanje skrbi. Priporoča se pa tudi delodajalcem, da so pravični nasproti delavcem v smislu krščanske ljubezni. Dalje zahtevajo v tem listu popolno neodvisnost papeža od posvetnih oblasti ter se spominjajo dogodkov v Rimu v mesecu oktobru. Konečno izrekajo njih popolnoma udanost cesarju in državi.

Nadvojvodinja Luiza, hči nadvojvode Ferdinanda se je omožila dne 21. t. m. s princem Friderikom Avgustom Saksonskim.

Vnanje države.

Rim. — Tajni konzistorij bode dne 14., javni pa 17. decembra t. l. V tajnem konzistoriju bodeta imenovana dva italijanska kardinala. Vnanji kardinali bodo imenovani prihodnjo pomlad. Tedaj bodo imenovan za kardinala tudi novi ogrski primas Vaszary. V kardinalskem zboru je praznih zdaj 11 mest. Sveti oče papež se počuti dobro ter odpravlja redno dolžnosti svoje službe.

Srbski kralj Milan se bode spet nekaj časa lahko prav dobro imel, kajti neka ruska banka mu je izplačala te dni 2 milijona frankov. Ne ve se zakaj ter od kod je bivši kralj toliko denarja na enkrat dobil, najbrže se mu je zdelo vgodno, da se odpove vseh svojih pravic, ki jih je imel še v Srbiji.

Rusija. — Širi se govorica, da je prouzročila znano železniško nesrečo bomba, katero je vrgel iz cesarskega kuhinjskega voza človek, ki je s Padlevskim identičen.

Nemčija. — Knez Bismarck je bil minuli teden pri svojem dohodu v Berolln tako navdušeno vzprejet, kakor še nikdar poprej. Nemški listi poročajo celo o solzah, ki so zarosile v očeh resnih priletnih mož, ki so se udeležili tega dočeka v velikem številu. Na Nemškem vladajo danes žalostne razmere. Nemci pričakujejo odrešenika. Bismarck je sicer ustvaril današjo veliko Nemško, ali dvomimo jako, da bi jej zamogel danes pomagati ter jo rešiti iz zadreg. Sedanji nemški kancelar Caprivi je najmanj zakrivil sedanji socijalni položaj v Nemškej. Veča krivda zadene gotovo Bismarcka nego njega. Ali Bismarck odstopil je iz pozorišča o pravem času, da si je ohranil v narodu velikansko slavo in ugled. Bog ve, pa bode li poznejši zgodovinar o njem tako sodil, kakor sodi danes o njem nemško ljudstvo?!

Celo Nemčija je začela Slovanom dajati slovanske šole. Šole namreč za Lužiške Srbe so bile do zdaj nemške. Ker so pa pruska šolska oblastva spoznala, da vspehi so na teh šolah le slabi, ter da je torej dobro ravnati se po nasvetu pedagogov, odredila so, da bodo odslej učni jezik za nekatere predmete slovanski jezik.

Chile. — Za predsednika Chilske republike je bil izvoljen Jorje Montt.

V Braziliji se je izvršil spet novi prevrat. General da Fonseca, ki je 15. novembra predlanskega leta